Nr. 22. Podgórze 25 listopada 1903 r. Rok III.

PRZEWODNIK DLA CEGLARZY

wychodzi 10 i 25 każdego miesiąca,

(dalszy ciąg „Przeglądu ceramicznego“).

Przedpłata roczna:
10 Kor. — 5 rsr. — 10 mk. — 12 fr.
Prenumeraty mniejszej jak roczna nie przyjmuje się.
Zeszyt pojedynczy 50 hal.

Redaktor: Inżynier **Karol Rolle.**
Wydawcy: Wład Poturalski i inż. Karol Rolle.
Adres Administracyi i Redakcyi:
Podgórze, św. Floryana 5.

Cena ogłoszeń wynosi:
za cm.² 6 hal., Cała strona 20 k., ½ strony 12 k., ¼ str. 7 k., ⅛ str. 4 k., przy 6-krotnem powtórzeniu 10%, 12-krotnem 15%, 18-krotnem 20%, 24-krotnem 25% opustu.

Cegielnie w Galicyi.

(Dokończenie). patrz Nr.: 12,13.14,15,16,17,18,19 i 20).

190. Tworkowa (Brzesko).
349. Marasse A, Cegielnia.

191. Ulanów (Nisko).
350. Kuryłowicz Antoni, Cegielnia.

192. Wadowice.
351. Dworak Bracia, Cegielnia.
352. Rosenberg Leopold i Thierberg Baruch, Cegielnia.

193. Warchoły (Nisko).
352. Ressegnier hr. Oliwier, Fabryka cegieł i dachówek.
Kocioł parowy o 8 atmosferach, maszyna 45-cio konna porusza pompę centryfugalną do odwadniania kopalni gliny oraz leżącą prasę, z 2-ma górnymi walcami gładkimi i jednym zasilającym, wyrabiającą przeciętnie 12.000 cegieł dziennie. Trzy prasy ręczne na dachówkę wyrabiające dziennie po 1300 sztuk. Piece zwykłe (niemieckie) dwa, opalane drzewem, każden piec podzielony ścianą na dwie części. — Robotników zajętych do 60.
Wyrób: cegieł 800.000 do miliona, dachówek 400.000. Fabryka ma zamiar wyrabiać posadzkowe płyty gliniane i cementowe (na co są

sprowadzone prasy) nadto kafle.
Zarządca: Franciszek Kadlec.

194. Werynia (Kolbuszowa).
353. Tyszkiewicz hr. Wincenty,
Cegielnia.

195. Wielkie oczy.
354. Hagen hr. Stanisław,
Cegielnia.

196. Wieprz (Żywiec).
354. J. C. W. Arcyksiąże Karol Stefan,
Cegielnia.

197. Witkowice (Kraków).
356. Schön Adolf,
Cegielnia.

198. Wola filipowska (Krzeszowice).
357. Potocki hr. Andrzej,
Cegielnia z piecem kręgowym.
Dyrektor: inż. K. Piotrowski.

199. Wólka (Lwów).
358. Gruder Aron,
Cegielnia.

200. Wojsław (Mielec).
359. Sękowski Stefan,
Cegielnia.

201. Wykoty (Sambor).
360. Balecki,
Cegielnia.

202. Zabłocie (Żywiec).
361. Sanetra Antoni,
Cegielnia.
362. Sanetra Jan,
Cegielnia.
263. Schwarz M.
Cegielnia parowa i piec wapienny.
364. Schwarz Sauer,
Cegielnia.

203. Zagródki (Lwów).
365. Kurylec Teodor,
Cegielnia.
366. Pochodzaj Hryńko,
Cegielnia.
367. Połaszyj Stanisław,
Cegielnia.

204. Zakrzówek (Podgórze).
368. Arnstein Michał,
Cegielnia.
369. Batko Józef,
Cegielnia.
370. Hirschsprung Baruch,
Cegielnia.
371. Schamroth Jakób,
Cegielnia.
372. Toporek Antoni,
Cegielnia i kamieniołomy.

205. Zalesie (Rzeszów).
373. Gumiński Ignacy,
Cegielnia.

206. Zaleszczyki.
374. Brunicki hr. Seweryn,
Cegielnia.

207. Załubińcze (Nowy Sącz).
375. Mük. K.
Cegielnia.

208. Zator.
376. Krzeslo Kasper,
Cegielnia.
377. Dziurkiewicz Władysław,
Cegielnia.

209. Zawady - Brzeziny (Nowy Sącz).
378. Dr. Olszewskiego Włodzimierza spadkobiercy,
Cegielnia z piecem pierścieniowym.

210. Zbaraż.
379. Zarkover Zarych,
Cegielnia.

211. Złoczów.
380. Bienenkorb Kalman,
Cegielnia.
481. Gaj Józef,
Cegielnia.
382. Miasto,
Cegielnia.
383. Probostwo Rz. kat,
Cegielnia.
384. Pundyk Chanina,
Cegielnia.
385. Seńkowski Jan,
Cegielnia.
(Vide Folwark).
386. Weintraub Kalman,
Cegielnia.

211. Zwierzyniec (Kraków).
387. Schmelkies i Schönberg,
Cegielnia.
388. Wolfgang Salomon.
Cegielnia.

213. Żółkiew.
389. Bindel Baruch,
Cegielnia.
390. Gmina,
Cegielnia.
391. Kritz Tobiasz,
Cegielnia.
392. Kurlec Jan,
Cegielnia.
393. Schapira Abracham.
Cegielnia.

Koniec.

Drugi typ cegły normalnej niemieckiej.

W Niemczech, jak wiadomo, przyjęta jest ogólnie cegła wymiarów t. z. normalnych mająca 25 cm. długości, 12 cm. szerokości i 6.5 cm. wysokości, która najprzód zaprowadzona była w Prusach, reskryptem Ministeryum robót publicznych z d. 13 października 1870 r. (za Nr. III. 13404. IV. 12799). Cegła ta daje spoiny boczne 10 mm. grube. Na 1 m. wysokości muru liczy się 13 warstw, przyczem spoiny łożyskowe mają 12 mm. grubości. Do budowli monumentalnych okazała się cegła ta z powodu zbyt małych wymiarów pod względem estetycznym nieodpowiednią, gdyż zbyt liczne i cienkie spoiny w licu budowli czynią wrażenie niespokojne. To też od dawna już w Niemczech przemawiano za potrzebą stosowania w budynkach monumentalnych cegły wymiarów większych, przy której użyciu spoiny w licu byłyby mniej liczne, lecz wyrazistsze i która tem samem umożebniłaby nadawanie budowlom tego wyrazu spokoju, mocy i powagi, który tak korzystnie znamionuje zabytki budownictwa średniowiecznego. Potrzeba stosowania takiej cegły była odczuwana tak żywo, że władze państwowe musiały z prądem tym się liczyć i zezwalać na stosowanie nawet w wielu budowlach kosztem państwa wznoszonych cegły większej od normalnej.

W tych warunkach jednak każde zezwolenie na stosowanie cegły większej od normalnej stanowiło niejako wyjątek od zasady, wskutek czego cegły duże do każdej budowli oddzielnie były zamawiane i w różnych budowlach miały wymiary rozmaite, co oddziaływało naturalnie niekorzystnie na cenę cegły i na terminy dostawy.

Ażeby zapobiedz tym niedogodnościom i umożebnić cegielniom wyrabianie cegły większej na zapas, Ministeryum pruskie robót publicznych, reskryptem z d. 10 października r. z. (za Nr. III. 8838 II, I. D. 7474 II.) ustanowiło dla budowli monumentalnych, a zwłaszcza dla kościołów, nowy typ cegły normalnej większej, mającej 28.5 cm. długości, 13.5 cm. szerokości i 8.5 cm. wysokości [1].

Cegła ta daje spoiny boczne 15 cm. grube, na 1 m. wysokości muru liczy się 10 warstw, przyczem spoiny łożyskowe mają również 15 mm. grubości. Grubość murów przy użyciu cegły tej wynosi: w murze na $^1/_2$ cegły 13.5 cm, na 1 cegłę 28.5 cm, na $1^1/_2$ cegły 43.5 cm, na 2 cegły 58.5 cm, na $2^1/_2$ cegły 73.5 cm, na 3 cegły 85.5 cm, na $3^1/_2$ cegły 103.5 cm.

W Prusach sadzą, że stosowanie tej cegły wywrze wpływ korzystny na wygląd budowli monumentalnych: spoiny będą mniej liczne lecz dostatecznie wyraziste, wymiary wyskoku członków architektonicznych, zwłaszcza gzymsów, opasek i pilastrów, będą większe, w budynkach a zwłaszcza w kościołach okna osadzać będzie można głębiej i t. d.

To wrażenie dodatnie można będzie spotęgować jeszcze bardziej przez stosowanie cegły ręcznej, która nieodznaczając się taką gładkością ani czystością barwy jak maszynowa, jest do murów nagich w budowlach monumentalnych odpowiedniejszą.

Ze względów estetycznych nie obojętnym jest układ spoin wlicu muru nagiego. Ten układ spoin zależny jest od typu wiązania. Wiązanie krzyżowe może być odpowiedniem, gdy chodzi o zastosowanie układów wzorzystych, np. w polach z cegły pomiędzy filarami z ciosu; gdy natomiast mur nagi ma być jednolity i wywierać masą swą wrażenie powagi i siły, to odpowiedniejszem będzie wiązanie koziołkowe (blokowe).

Jeżeli w murze jest nadmiar wytrzymałości, to można, ze względu na korzystny układ spoin zewnętrznych, zastosować wiązanie polskie (wozówka i główka naprzemian w każdej warstwie) lub brandeburskie (ogniwa kolejne, złożone z dwóch wozówek i jednej główki w każdej warstwie), jakkolwiek te dwa ostatnie wiązania (polskie i brandeburskie), jak wiadomo, pod względem konstrukcyjnym nie są całkiem poprawne.

Grubsza spoina przedstawia i tę zaletę praktyczną, że zniewala brać do zaprawy piasek lepszy i utrudnia tak ulubione przez mularzy murowanie na puste spoiny. Z tego powodu zamierzano nawet pierwotnie grubość nowej cegły ustanowić jeszcze większą, a mianowicie 9 cm i liczyć 9 warstw na 1 m wysokości muru, przyczem grubość spoiny łożyskowej byłaby 20 mm: obawiano się jednak słusznie, że przy dość prawidłowym kształcie cegły, obecnie wyrabianej, osiadanie muru przy spoinach tak grubych byłoby już zbyt znaczne.

Cegła większa podroży mury, nietylko ze względu, że sama będzie stosunkowo droższą aniżeli cegła mniejsza, lecz także z powodu, że wielokrotnie zmusi do nadawania murom grubości większej, aniżeli przy stosowaniu cegły małej. Że jednak cegła duża ma być brana wyłącznie do bu-

dowli monumentalnych, w których pogrubienie niewielkie murów może spowodować wydatek tylko bardzo nieznaczny w porównaniu z ogólnym kosztem budowli. przeto niedogodności rzeczonej przeceniać nie należy, tembardziej, że np. w kościołach grubsze mury przynoszą nawet pewną korzyść, skuteczniej zabezpieczając wnętrze kościoła od zimna i wilgoci. Przytem i to uwzględnić należy, że niekiedy cegła większa może spowodować zmiejszenie grubości muru, tak np, jeżeli potrzebna jest grubość 70 cm, to przy użyciu cegły mniejszej należałoby wznieść mur na 3 cegły, mający 77 mm, gdy tymczasem cegła większa umożebnia w danym wypadku zastosowanie muru na $2^1/_2$ cegły, mającego tylko 73·5 cm grubości.

J. Hlp.

Przemysł cementowy w Austryi.

Z kół przemysłowych donoszą do pisma „Die Zeit". „Zbyt cementu portlandzkiego w roku 1903 był do końca sierpnia nieco większy, niż w tym samym czasie roku ubiegłego. Na wzrost ten zbytu w tym roku wpływa wielka ilość zużytego cementu przy budowie alpejskich kolei. Dostawy dla tej kolei są już w znacznej części zakontraktowane, i odnośne fabryki mają już zapewnioną pracę na dwa do trzech lat. Po za tem zapotrzebowanie jest normalne i nie wiele większe niż w latach ubiegłych. Ceny poszły nieco w górę, gdy przedtem panowała zniżka wprost rujnująca, przed utworzeniem kartelu, zniżka przy której zbywano cement po niżej kosztów produkcyi. Nie należy jednakowoż zapominać, że nieco lepsze ceny jeszcze nie wróciły ani zupełnie ani wszędzie. Jest bowiem wiele starych kontraktów do załatwienia z czasów wojny kartelowej i tak np. dla wielkich robót regulacyjnych w Libercu do dziś dostarcza się cement według dawniejszej umowy po cenie 2 kor. 80 hal. loco Liberec.

Wywóz cementu portlandzkiego i w tym roku nie zasługuje na wyróżnienie, nieudało się bowiem jeszcze prawie austryackiemu przemysłowi cementowemu wywozić do krajów zamorskich cement chociaż z jakim takim zyskiem.

Widoki na przyszłość są wcale pomyślne wobec całego szeregu projektowanych budowli; szczególniejszą uwagę zwraca budowa drugiego wodociągu dla Wiednia, do którego prace wstępne już są na ukończeniu. Pojedyncze sekcye już pracują, rozpoczęto roboty około ujęcia źródeł, a również przyprowadza się już do ładu drogi dojazdowe, dla udogodnienia transportu materyałów.

Roboty te na razie zostały wstrzymane, z powodów natury prawnej, lecz trudności te niedługo zostaną usunięte a prace podjęte ponownie. Spodziewanem jest również ostateczne zatwierdzenie budowy wielkiego szpitala we Wiedniu.

W Czechach widoki są gorsze, wykończono już wszystkie budowy linij kolejowych z wyjątkiem linii Zaun-Rakonice, i to też spowodowało znaczne osłabienie ruchu fabryk cementu. Prace regulacyjne rzek, które i tak powoli postępowały, odłożone na dłuższy czas z powodu szkód wyrządzonych katastrofą ostatniej powodzi.

Z projektowanych większych robót należy wymienić budowę dworca kolejowego w Pradze, co jednakowoż nieprędko doczeka się urzeczywistnienia.

W krajach sudeckich wzrasta zainteresowanie się budową kanału, szczególnie kanałem Dunaj-Odra. Ale i ta sprawa zdaje się nie prędko będzie jeszcze rozstrzygnięta. Na ogół jednak fabryki są dość dobrze zatrudnione gdyż kontyngent kartelowy daje każdej fabryce sposobność do pracy wyznaczając na rok ten 60% produkcyi.

tłom. dra. (Th. Ztg. 2009).

Kronika.

Rosya. Wedle sprawozdania austryackiego konsula w Kijowie za r 1902. przemysł ceglarski z powodu małego ruchu budowlanego był w stagnacyi. Niektóre cegielnie kijowskie zupełnie zaprzestały w tym roku czynności (7 na 29), inne ograniczyły go, a mimo to podaż przewyższał popyt w znacznej mierze, i ceny trzymały się nisko: 14—15 rb. za tysiąc. Na ożywienie ruchu trudno liczyć, a nawet znaczny ruch budowlany nie zdoła wyczerpać produkcyi tylu cegielni, przed 5—6 lat w okręgu Kijowa zbudowanych. W takich warunkach trudno, by i trzy nowo powstałe fabryki cegieł piaskowych prosperowały, to też dwie z nich już dawniej zostały zamknięte, ostatnia ustała w roku sprawozdawczym. Próby utworzenia syndykatu ceglarskiego nie powiodły się.

W handlu cementem stosunki uległy małemu polepszeniu, skutkiem zapotrzebowania ze strony kolei, fabryk cukru i t. p. Ceny jednak były niskie z powodu konkurencyi cementowni Królestwa i południowej Rosyi i wahały się od 3.50 do 5 rb. za beczkę (163,81 kg) loco Kijów. Największym zbytem cieszą się tu dwie fabryki z Królestwa odznaczające się znaczną produkcyą i dobrym towarem. Cement rygski o bardzo dobrej

marce został z tego rejonu wyrugowany, a to z powodu niekorzystnych dla niego stosunków przewozowych. W okręgu kijowskim są dwie cementownie, w Zdołbułowie (Wołyń) i Kijowie. Pierwsza pracuje z dobrym wynikiem, druga nie mając materyału na miejscu, tem samem z trudnością zwalcza konkurencyę.

Maiolika, dotychczas głównie sprowadzana z Austryi i Czech, wypartą została przez włoską, która ma być znacznie gustowniejszą i stale wchodzi na rynek we wzorach coraz nowszych *tz. 134.*

Mosty żelazno-betonowe w Galicyi wykonane zostały w r. 1902 na drogach krajowych i powiatowych w dość pokaźnej liczbie. Między nimi są dwa o rozpiętności 10 m, a to w Krościenku i na drodze z Rzeszowa do Nadbrzezia. Obecnie wykonuje się most sklepiony, żelazno-betonowy, o rozpięciu 16 m. na drodze z Gorlic do Konieczej.

Odczyt o cemencie. Dnia 14 grudnia b. r. wygłosił w krakowskiem Towarzystwie technicznem w obec licznego grona słuchaczy, p. Jan Lombardo, chemik fabryki portland-cementu B. Libama i Sp. w Bonarce, bardzo interesujący odczyt o cemencie. W odczycie swym prelegent skreśliwszy pokrótce historyę przemysłu cementowego, podał najnowsze sposoby suszenia surowca i cegieł, następnie dał opis pieców szachtowych, podał bardzo szczegółowe dane o piecach obrotowych, i to od pierwszych prób w tym kierunku przedsiębranych w Ameryce aż do obecnych wyników teoryi i praktyki. Omówił szczegółowo wyniki analiz ładunku pieca obrotowego od chwili wejścia surowca, do wyjścia masy gotowej.

Odczyt ten wywołał bardzo ożywioną dyskusyę, w której omawiano obecne stosunki ekonomiczne w przemyśle cementowym krajowym, wskazując na smutne doświadczenia poczynione w kierunku zakładania nowych fabryk. Jeden z mowców podniósł pracę polskich techników: Dra. Tuchołki, inż. Zientarskiego, Bernarda Libana, jaką łożyli oni w kierunku podniesienia techniki cementowej.

Odczyt prelegenta będzie opublikowany w jednem z czasopism fachowych R.

Współudział rządu w kosztach utrzymania szkół ceramicznych krajowych wynosił w r. 1903 8.600 koron, a to dla szkoły w Kolomyi 5.600 a w Podgórzu 3.000 koron. Na rok 1904 w budżecie rządowym kwoty te są razem aż (!) o 800 doron wyższe, a to przypada na Kołomyję 6.000 a na Podgórze 3.600 koron.

Garncarstwo nad Renem ma bardzo poważną historyę. Nowe badania dra G. Lehnera, dyrektora muzeum w Bonn, okazały, że wyroby garncarskie, statuety i t. p. przedmioty gliniane oznaczone znakiem „Servandus“ — a więc nazwiskiem twórcy, pochodzą z połowy II-go wieku po Chr. Jeszcze dawniej wyrabiał tu przedmioty z gliny Nindex, bo na początku II-go, a nawet z końcem I-go wieku.

Dowóz cementu do Stanów Zjednoczonych wynosił w roku 1902/3 2,923.000 beczek (170 kg) czyli 1,808.000 beczek więcej niż w roku poprzednim, a 1,242.000 beczek więcej niż w roku 1900/901. Wywóz wynosił w tym czasie 271.272 beczek, gdy w poprzednich latach 392.462, względnie 218.240 beczek. W konsumcyi Stanów zawsze jeszcze cement niemiecki wynosi ponad 60%. Ceny cementu za beczkę loco fabryka, wynoszące w r. 1895 m. 6. 72 —, stale prawie opadają do 4·16 w roku 1901. W latach 1902 i 1903 nieco się poprawiły.

Ogłoszenia.

L. 150.

Chcąc wykształcić dla przemysłu kieramicznego, a szczególnie dla wyrobu dachówek tłoczonych **uzdolnionych odlewaczy form gipsowych** polecił Wydział krajowy otworzyć przy krajowych kursach dla przemysłu kieramicznego w Podgórzu **Specyalny kurs dla odlewania form gipsowych.** Kurs ten trwać będzie dni dziesięć. W roku 1904 odbędą się dwa takie kursa; pierwszy rozpocznie się z dniem 4-go, drugi z dniem 18-go stycznia.

Wpisowe na kurs wynosi pięć koron.

Przyjęci na ten kurs zostaną przedewszystkiem robotnicy krajowych fabryk kieramicznych, a dopiero w razie wolnego miejsca i inni.

Zgłoszenia pisemne lub ustne najpóźniej do 1. stycznia względnie do 15. stycznia 1904 przyjmuje podpisana Dyrekcya zakładu. — Przy zgłoszeniu należy przedstawić poświadczenie odnośnej fabryki, w której zgłaszający się pracuje.

Z Dyrekcyi kraj. kursów dla przemysłu kieramicznego.

Inż. K. Rolle, kierownik Zakładu.

Pośrednictwo pracy.

Redaktor odpowiedzialny: Inżynier Karol Rolle. Druk W. Poturalskiego w Podgórzu.